

Amb motiu de la seva participació al Cicle de Col·loquis *Comunicar la Ciència: Plaers i Obstacles de la Narrativa Històrica* amb el col·loqui *Un lugar para la ciencia: Escenarios de práctica científica en la sociedad hispana del siglo XVI* celebrat el dia 6 d'abril de 2011 a l'Institut d'Estudis Catalans, Pepe Pardo, investigador científic de la Institució Milà i Fontanals (CSIC, Barcelona), va ser entrevistat per Gustavo Corral.

Com es treballen les fonts utilitzades per elaborar un llibre que parla de la pràctica científica del segle XVI? En el seu cas, com procedeix en la cerca de noves fonts?

Hi ha dos processos per treballar fonts històriques directes per a un llibre com aquest. El primer són les fonts que ja estaven treballades abans per treballs de recerca més professionals i més acadèmics que ja havia fet sobre alguns d'aquests temes, i per tant aquí es tractava de tornar a visitar aquestes fonts que ja coneixia i que ja havia treballat.

M'estic referint per exemple a fonts sobre les construccions dels teatres anatòmics a Espanya, sobre el que ja havia fet treballs de recerca amb l'Àlvar Martínez Vidal en arxius tant de Madrid, com de Barcelona, València i Saragossa.

L'altra via és a base de la bibliografia i les fonts utilitzades per altres historiadors. En algun cas era convenient tornar a la font original, en altres casos es partia del tractament de la font que ja havia fet un altre historiador. Després de rebre l'encàrrec de muntar el curs i el llibre, jo pensava que no calia plantejar-se una cerca de noves fonts. Ja hi havia suficient material de recerca directa amb les fonts acumulat, tant per la banda directa dels que jo havia treballat personalment, a soles, o en col·laboració, com dels treballs fets els darrers anys per un gran nombre d'altres historiadors.

I a banda de texts, quins altres tipus de fonts heu utilitzat?

Per abordar la qüestió dels espais, les fonts fonamentals són els texts, però naturalment no es pot deixar de banda la informació que la pròpia font arquitectònica et pot donar.

La iconografia coetània és també una font essencial, tant en gravat, com en pintura per a moltes evocacions o reconstruccions d'espais que hem perdut, o fins i tot d'espais que existeixen, però que estan tan modificats pels temps passats o per determinades polítiques de restauració o no d'aquests espais.

I després, d'altra banda hi ha tota una documentació d'arxiu necessària que no és de texts d'anatomia o d'història natural. Són texts de l'època tals com documentació que es genera de manera institucional i política a l'hora de construir o posar en peu aquests edificis. M'estic referint a fonts notariales amb contractes amb els obrers o amb els arquitectes que construeixen això, que en el cas dels teatres anatòmics ha donat molt de fruit. De fet, de molts

teatres anatòmics de la península ibèrica, si no fos perquè tenim algun contracte d'aquest tipus ni sabríem de la seva existència.

Després, per exemple pel que respecta als gabinets i les col·leccions sevillanes, que és el tercer capítol del llibre, ha estat fonamental la documentació provinent de la correspondència entre els diversos col·leccionistes en la xarxa europea amb altres naturalistes per intercanviar objectes.

I novament també la documentació de tipus notarial, ja que normalment els inventaris post-mortem, o els inventaris de trasllat d'una casa a una altra i dels seus canvis de domicili (en el cas de Monardes, per exemple), i la documentació notarial que això genera és fonamental per saber, per exemple, si en la casa hi havia un gabinet dedicat a la col·lecció, si la col·lecció i els mobles estan o no estan. La documentació notarial en això és molt rica i molt precisa. El que passa és que no en tots els casos, malauradament, es pot trobar aquesta documentació.

El llibre mostra el coneixement científic com a un acte comunicatiu que integrava fins i tot diversos camps de la cultura d'aleshores, és a dir, podríem entendre la pràctica científica en aquests escenaris com un procés de difusió, recepció i apropiació de sabers tal com la idea del "knowledge in transit" de James Secord?

En realitat, una lectura d'algunes de les històries o dels processos de comunicació que en el llibre es recullen es pot fer perfectament sota aquest marc interpretatiu, que jo crec que en els darrers anys ha donat molts fruits. Sense dubte, moltes de les històries que s'expliquen en el llibre aporten exemples molt bons per veure les condicions en les que s'elaborava i circulava el coneixement, i com també era rebut i assimilat per altres receptors que a la vegada el transformaren.

La qüestió fonamental de la tesi de Secord, i de tots els altres que l'han seguit, és no oblidar, evidentment, de posar en primer terme el moviment del coneixement científic com el moment on l'historiador pot copsar aquest coneixement en el passat. Però, no oblidar tampoc que en cadascuna de les etapes d'aquest procés comunicatiu o dels nòduls d'una xarxa per la qual aquest coneixement passava, aquest era transformat i en alguna mesura modificat. Jo crec que d'això hi ha exemples molt bons al llibre, que donen molt de sí llegits a la llum d'aquesta línia interpretativa.

Com podrien ser els artistes del primer capítol?

Clar, com els artistes que s'aproprien d'aquest coneixement que rebien als teatres anatòmics, perquè tenen la seva pròpia agenda com artesans que estan en un procés d'afirmació, més enllà del que és el gremi artesà. En aquest sentit, un procés molt semblant al que tenen els cirurgians que els fan anar el teatre. Però la forma en la que el coneixement és transformat és molt diferent entre un pintor i un cirurgià.

En quin moment i de quina manera aquests escenaris de pràctica científica van deixar de ser espais públics per tornar-se llocs de poder on la divisió de tasques és clau? En altres paraules, en quin moment i amb quins mecanismes els escenaris científics passen de ser llocs com les aules, els teatres anatòmics, els patis o els gabinets a ser els laboratoris universitaris, els instituts d'investigació o els departaments de I+D d'indústries i grans companyies o fins i tot projectes tan grans com el CERN?

Això és un procés llarg molt llunyà en el temps del període que visita aquest llibre, perquè tots aquests exemples que tu has citat són del segle XIX quan comencen a institucionalitzar-se, des de la regulació de determinats ensenyaments fins a la construcció, ja que estem, d'espais i edificis nous.

Si tu mires qualsevol història de la institució universitària al segle XIX, trobaràs no tan sols l'existència de lleis estatals reguladores d'un ensenyament reglat, sinó també les normes de construcció d'uns edificis que al segle XIX s'anomenen universitats, les quals tenen molt poc a veure tant en l'arquitectura com en la distribució d'espais amb el que eren els estudis generals del segle XVI que apareixen en aquest llibre.

És molt curiós com els historiadors de les universitats han mostrat sempre la transformació de la institució universitària en el XIX, bé amb el model humboldtià centroeuropeu, bé amb el model francès posterior a la revolució. En canvi, no s'ha escrit encara aquesta mateixa història des del punt de vista dels espais i les arquitectures en que es desenvolupen aquests models universitaris. Aprendríem molt sobre aquests processos si estudiàrem els edificis, i no tan sols les lleis que van posar en marxa o que van transformar determinades institucions.

Podria explicar en quin sentit l'escriptura científica forma part del mateix procés de construcció de la ciència, i fins a quin punt podem traçar una frontera entre texts divulgatius i especialitzats?

Comence per la segona part de la pregunta. Jo cada vegada estic més convençut de que aquesta frontera no és una frontera clara que puguem normativitzar, per establir on comença una cosa, i on comença l'altra.

Estic convençut des de fa temps d'aquesta idea tan suggeridora de la gradació de discursos, i crec que tot és una espècie de gradació de moltes etapes molt difuminades també de l'una a l'altra. És com si tinguéssim una escala de color on, en realitat, no pots traçar clarament una línia que estableix on comença el nivell divulgatiu, i on el nivell acadèmic o científic d'un altre caire.

Jo crec que sense l'escriptura, i ací vaig a la primera part de la pregunta, no hi ha construcció del coneixement científic. L'escriptura en forma part naturalment, el que passa és que l'actor que escriu incorpora un tipus d'aprenentatge per saber moure's en aquestes diverses gradacions de nivells, de com ha d'escriure cada cosa depenent del seu interlocutor potencial,

o per a qui i perquè està escrivint. És a dir, com està exposant el seu coneixement científic davant d'un determinat auditori.

I no dic tan sols en un aula, en un seminari, en un departament, en un laboratori o en un congrés científic, sinó que també són un auditori de la ciència les autoritats i el sistema que dóna el finançament. El científic també té un estil d'escriptura per adreçar-se per demanar diners, i no explica igual el seu projecte i els resultats del seu projecte en un article per a una revista científica que en un informe intern per a un ministeri o una corporació per demanar diners pel que ha de fer. Aquests nivells d'escriptura en formen part i elaboren de forma diferent el coneixement i el van transformant també.

No és estrany trobar-se com es genera un nou coneixement en el mateix procés d'exposar a un determinat auditori el coneixement estàndard o ja conegut.

Per exemple, et trobaràs sempre en articles de la nostra disciplina el reconeixement explícit cap a la utilitat que té un seminari intern de discussió d'un departament o un seminari d'un grup restringit d'estudiants o de col·legues a l'hora d'exposar per primera vegada un treball, de retroalimentar aquest treball i de donar-li una forma o una altra. Sempre estem escrivint i situant-nos en aquest continuum de gradació d'estils d'escriptura i de comunicació.

Jo tinc clar que la seva curiositat no s'esgota llegint i escrivint sobre història de la ciència. Quines activitats considera que han complementat i enriquit la narrativa en la seva producció escrita (literatura, viatges...)?

Evidentment les dues coses fonamentals són les que acabes de dir. Jo crec que viatjar, moure's d'un espai a un altre, no tan sols com a estímul per pensar les coses d'una manera diversa, sinó que realment moltes vegades introduir-te en un espai diferent i desconegut et dóna moltes possibilitats de reelaborar tot allò que tens entre mans.

Crec que, per tant, la mobilitat i el viatge en si mateix ja és una bona font de reflexió i d'adquisició de coneixement, de fer-te preguntes, però també el visitar o el tractar de treballar en espais diferents.

Per suposat jo, i en això probablement sóc egoista defensant-ho, perquè m'agrada molt, sempre he considerat que cal llegir moltes altres coses. El que no es pot fer és dedicar-se íntegrament i que totes les nostres lectures siguin dins dels estrets marges de la nostra disciplina. Hi ha gent que en realitat el 80% del que llegeix és història de la ciència. Jo crec que això al final t'acaba esterilitzant una miqueta a l'hora de pensar altres coses. Pot ser que exagere; per altra banda, i hi ha col·legues que pensen que llegir una novel·la de viatges és perdre el temps, i per tant s'ha de limitar.

Jo crec que no. Sempre he defensat que la curiositat de la lectura, per definició, ha d'anar cap a fora de la nostra disciplina. Hem d'estar al dia en la nostra disciplina, hem de llegir molt de la nostra disciplina, això forma part del nostre treball i de la nostra responsabilitat com a

professionals, però evidentment no ens podem quedar allà. La lectura continua és la principal font d'adquisició de coneixements per a tots els que ens dediquem a això i els que no.

Quins són els principals autors i llibres que han influït en la seva manera d'entendre i fer història de la ciència? O en l'altra direcció: hi ha algun llibre en particular que li hauria agradat escriure i per què?

Ostres!! moltíssims, al menys dues dotzenes. Sí que és veritat que és una sensació que tinc de vegades. Pots sentir-te apassionat per això que la lectura d'un llibre t'ha reportat, però pensar que és un llibre que no t'hauria agradat escriure a tu. Però en canvi, després hi ha una minoria d'aquestes lectures apassionants que dius: "aquesta si que m'hauria agradat escriure-la". Supose que perquè l'autor aconsegueix transmetre un cert plaer o part del plaer que ha experimentat escrivint-lo.

L'últim llibre amb el que m'ha passat això és "El rinoceronte y el megaterio" de Juan Pimentel. Al marge de que l'autor siga amic meu des de fa molts anys, vull dir que ha escrit altres llibres amb els quals no he tingut aquesta sensació. En canvi, en aquest darrer llibre, que va ser publicat a finals del 2010 sí que la vaig tenir, i vaig sentir una enveja molt gran cap a l'autor. Supose que perquè és el llibre que Pimentel també més ha gaudit escrivint, perquè va tenir una certa llibertat d'escriptura que no havia tingut en altres llibres.

Això per citar-te el darrer, però també he de dir-te que hi ha alguns llibres que entren a formar part d'una lectura continuada. És una mica el que vaig dir al col·loqui sobre el llibre de Schlögel "En el espacio leemos el tiempo", que és un llibre que durant els darrers quatre anys he tingut sempre a la mà. Igual que hi ha altres llibres clàssics que a un sempre li agradaria tindre temps per rellegir i que formen part d'aquesta prestatgeria de lectures continuades. Parle d'autors com Chartier, com Carlo Ginzburg o com Peter Mason, per citar alguns que no són estrictament d'història de la ciència, i que en canvi per a mi són molt importants.

I no voldria deixar-me, ja que estem en això, una font de l'època que va estar present quan vaig escriure aquest llibre fonamentalment dedicat al segle XVI. Em refereixo a la lectura dels assaigs de Montaigne. Per a mi, el conèixer o freqüentar l'obra de Montaigne quan treballo el segle XVI em resulta sempre gratificant, a banda de que és una excusa per llegir-lo perquè jo sempre m'ho passo bé llegint-lo. Però sobre tot, si estic treballant aquesta època tan llunyana en el temps i amb un món molt diferent del nostre, com que jo crec en la necessitat de la immersió, sempre m'ha ajudat molt llegir aquest tipus de coses per acabar de quallar bé.

Hi ha algun del que s'alegra de no haver escrit i per què?

Sí que és veritat que de vegades no tens més remei que llegir un llibre perquè és obligat i perquè estàs tractant un tema, i no pots ser un frívol i dir aquest no me'l pense llegir. Hi ha lectures que són absolutament fonamentals i s'ha de fer un esforç. Hi ha texts que encara que siguin avorrits, si són pertinents, jo crec que per pura professionalitat has de llegir-los.

Ara, alegrar-te de no haver sigut tu el que hagi hagut de escriure-los, també. I això passa amb una freqüència brutal, però també em passa amb les coses que he escrit jo. Hi ha algunes coses que he escrit que en realitat ni vaig gaudir, ni em van agradar i continuen sense agradar-me. Algunes vegades les fas per obligació, altres per compromís i altres vegades, durant molts anys, simplement perquè estàs aprenent, i la millor manera és cometre l'error de publicar o d'escriure determinades coses que ara no faries mai.

Tampoc convé matxacar-se molt mirant el propi passat, perquè és el menys interessant. Ja que et dediques a mirar el passat, perquè és la teva professió, el teu és el menys interessant.

Què espera d'un lector? Quin és el seu lector/lectora model?

Ja vaig dir ahir que jo tinc la sort de tenir dos lectors reals i existents que estan sempre disposats a llegir qualsevol cosa que jo escrigui i a expressar la seva opinió amb molta llibertat i a criticar amb rigor si cal. Per tant, no he pensat mai en aquesta qüestió del lector o la lectora ideal.

Jo crec que tinc la lectora ideal que és l'Ada Pastor i tinc el lector ideal que és l'Àlvar Martínez Vidal, i ells diuen tot el que en necessite en aquest aspecte. Probablement, si no els hagués tingut hauria buscat d'alguna manera un lector ideal abans de donar a l'editorial o a la revista el text definitiu, però els tinc reals i llavors no cal que me'ls imagine.

Ha treballat en moltes èpoques històriques, incloent el segle XX. Quines dificultats/plaers ha trobat en passar d'una època a una altra?

Al principi la veritat jo pensava que em trobaria més obstacles que plaers al canviar d'època. Això és una cosa que en el petit món de la nostra professió de vegades és penalitzat pels altres, perquè pensen que un ha d'especialitzar-se en determinada disciplina.

En història de la ciència tenim dos tipus d'especialitzacions, que com gairebé tots els tipus d'especialització si es duen molt estrictament acaben tornant zero a tota la resta. Una és la qüestió disciplinar, és a dir, tu què fas: història de la medicina, de la física, de la química, a més amb un presentisme absolut perquè trasllem divisions disciplinàries de la ciència del segle XX cap enrere. I l'altra és la qüestió de les fronteres temporals: és que jo sóc medievalista, llavors jo tot el que sigui després de 1500 no sabia fer-lo.

Jo he procurat saltar-me totes aquestes barreres amb el risc evident de que si renúncies a un tipus d'especialització pots convertir-te en un ignorant en tot, i no saber realment de res. Ara, jo accepto més aquest risc que no pas l'altre de convertir-te en un hiperespecialista d'un camp estret, siga cronològicament o no, amb el qual no és fàcil passar de treballar del segle XVI al XX, i a l'inrevés tampoc. Jo he procurat fer-ho amb prudència, serietat i amb tota l'honestedat possible i no renunciant a ser molt estricte.

Si te n'adones, en realitat la meua producció sobre els segles XIX i XX és molt magra, comparada, per exemple, amb la dels segles XVI, XVII o XVIII i ha estat la major part del temps

en equip i en companyia perquè em sent més segur. Probablement trigaré encara temps en fer alguna cosa que jo considere que aporta alguna cosa d'interès o de qualitat, perquè són terrenys on jo em moc d'una manera menys segura que en el XVI i XVII que he treballat més. Però m'agrada aquest repte i procuraré continuar fent-lo.

Tinc entès que vostè neix com a historiador d'història moderna? Com aterra en la història de la ciència/de la medicina?

La veritat és que vaig aterrar en el món d'història de la ciència quan encara no hi havia enlairat del de moderna. No, això s'explica per un altre privilegi o per una altra sort personal que va ser la meva relació des de ben jove amb José Mª López Piñero.

Jo el vaig conèixer quan estava a l'institut, i encara que em vaig matricular en la facultat d'Història, i vaig triar Història moderna com a especialitat (no existia l'especialitat d'Història de la Ciència), des del meu ingrés a la facultat ja treballava amb cosetes en el departament al que pertanyia llavors la càtedra d'història de la medicina de València que dirigia López Piñero. A més ja treballava per a aquest grup que en aquest moment era un col·lectiu nombrós i nosaltres érem uns estudiants que arribàvem allà, però vam tenir sempre l'oportunitat de trobar-hi les portes obertes i treball per fer.

Per tant, en realitat es pot dir que jo ja estava abocat a dedicar-me a la història de la ciència. La prova la tens en que el meu primer treball que és la tesina de llicenciatura ja estava dedicada a la història de la ciència i es va fer sota la direcció de López Piñero. Per tant en aquest aspecte no va ser un moment de caiguda del cavall ni de conversió a la història de la ciència perquè va ser des del principi.

De no haver estat historiador, què li hauria agradat ser?

Durant molts anys la resposta a aquesta pregunta era arquitecte, i la veritat és que aquesta és una professió que em resulta fascinant. De part meva hi ha una incapacitat, és a dir una ignorància sobre això, que em resulta l'estímul fonamental per entrar en temes com aquests. La intersecció aquesta d'arquitectura i ciència ha aconseguit acostar-me cap a l'arquitectura sense el complex de ser un ignorant absolut i sense la necessitat de dedicar-me a aquestes alçades a estudiar arquitectura i a professionalitzar-me com arquitecte. Però, la veritat es que probablement el que m'hauria agradat ser és arquitecte.

Per a què serveix la història de la ciència? Si és que ha de servir d'alguna cosa. I els historiadors de la ciència quina, quines sortides tenen?

La resposta cínica és que serveix per a que gent com jo mengem de calent cada dia. No, jo vull pensar que la història de la ciència és una eina fonamental i imprescindible en el temps en que vivim, perquè la ciència i la tecnologia ocupen un espai tan bàsic de la nostra societat. Bona part de la nostra cultura està impregnada de les nostres relacions amb la tecnologia i la ciència,

i no diguem ja a l'hora de la geopolítica del planeta i el paper que estan jugant la ciència i la tecnologia en això.

Em sembla absolutament raonable que, no només els professionals sinó qualsevol persona que viu en aquesta societat i en aquest món d'alguna manera ha de reflexionar i pensar què passa amb allò de la ciència i la tecnologia.

Naturalment, la perspectiva històrica de qualsevol fenomen present, jo crec que és fonamental per entendre'l. Tu no pots entendre res del teu present si en algun moment no introdueixis la clau històrica que et permet saber com has arribat a aquesta situació que tu coneixes en el present, però també et permet reflexionar sobre com era allò en un altre moment del passat.

Per tant, si la ciència i la tecnologia ocupen aquesta part tan important de la nostra cultura contemporània i de la nostra societat contemporània, em sembla que la història de la ciència i la tecnologia per pur sil·logisme hauria d'ocupar un paper molt important en això i hauria d'interessar a tothom.

Probablement la primera responsabilitat de que els nostres públics no siguin més nombrosos la tenim nosaltres mateixos que ens dediquem a la història de la ciència i no aconseguim que això siga suficientment visible o almenys que tinga un públic creixent.

De tota manera, a mi em fa l'efecte de que sí que hi ha un públic creixent. Gent en busca, no dic de respostes messiàniques, però sí claus que integrar en la seva pròpia visió del món, i això sí que el tenim tots. En aquest món, tenir opinió i coneixements sobre la història de la ciència i la tecnologia crec que és imprescindible.

En quant a les sortides professionals, jo crec que la gent interessada per la història de la ciència no necessàriament ha de dedicar-se després a això. La disciplina ha sigut sempre per definició transdisciplinar, i naturalment hi ha professionals d'altres matèries, com per exemple de la comunicació científica, de periodisme científic o museòlegs per als quals seria exigible que tinguessin una bona formació històrica en ciència i tecnologia, i no la tenen. Institucionalment, la nostra disciplina està absent en bona part dels processos de formació d'aquests professionals, i en canvi aquestes serien les borses més interessants on la història de la ciència i la tecnologia hauria de tenir una presència.

A l'inrevés, la gent que s'acosta a la nostra disciplina ha de pensar que a banda de professionalitzar-se en història de la ciència -que això sempre serà magre i continuarà sent dur i difícil perquè no hi ha institucionalment molt d'espai- sí que ha de tenir clar que això l'ha de permetre accedir a aquestes altres professions amb un valor afegit respecte als que no tenen aquesta formació històrica.

Parlant d'això, quina creu que sigui la raó de que els museus de ciència interactius i *science centers* d'ara no vulguin conservar en el seu discurs cap

rastre del model tradicional de museu, ni en el disseny ni en el contingut de les exposicions?

Bé, jo crec que això està canviant també de tota manera, però històricament els *science centers* van sorgir en una conjuntura en la qual hem d'admetre que els museus científics que sí que incorporaven aquest discurs científic estaven absolutament obsolets, i això ja era una cosa carrinclona que no aguantava ni Déu.

En l'origen de la reivindicació de la necessitat d'inventar un nou museu de ciència, amb els pressupostos que puguen tenir els *science centers* a partir de finals dels setanta i sobre tot en els anys vuitanta, hem de reconèixer que en aquests moments la museologia tradicional dels museus de ciència, els museus de col·leccions estaven en franca, no ja decadència, sinó que en molts casos ja havien tancat fins i tot, perquè allò era completament obsolet.

Una altra cosa, són les tensions i la poca permeabilitat als discursos històrics que els *science center*stenien i han tingut fins fa uns anys que han entrat en crisi. La superació de la crisi dels *science centers* jo crec que és normal, per un moviment gairebé pendular que fa que ara s'adrecen a aquesta perspectiva, a aquest gust per la història de la ciència, per la reivindicació del patrimoni científic, per la revaloració de les col·leccions i d'un patrimoni material de la ciència que havia estat invisible, o fins i tot menyspreat o llançat al reciclatge per part del model dels *science centers* més clàssics dels anys vuitanta i noranta.

Em sembla immoral que una vegada que aquest model ha entrat en crisi al primer món, diguem al món occidental desenvolupat que el va inventar, aquest l'estiguen exportant al tercer món. A mi em sembla immoral que determinats *science centers* que arquitectònicament poden ser molt del segle XXI, però mentalment molt dels anys vuitanta s'estiguin obrint en països com Brasil o Xile amb participació activa de persones que als vuitanta havien muntat *science centers* en Europa i que són conscients de que aquest model ja no respon al que caldria fer, i el que estan fent és exportar-lo al tercer món.

Diguem que és una tecnologia de la comunicació obsoleta en el primer món, però que venem, i si pot ser embolicada amb un arquitecte de prestigi, per una milionada a un país en vies de desenvolupament. Això sí que és una qüestió políticament indignant.

Llavors vostè creu que es pugui arribar a fer conviure les col·leccions d'objectes i els dispositius interactius?

Sí, jo crec que sí, i a més crec que en els darrers 3 o 4 anys hi ha models que demostren que això és possible. I és creant equips multidisciplinaris, on els historiadors de la ciència també tinguem un lloc, segur que es poden aconseguir aquests nous discursos.

També és veritat que els historiadors de la ciència han d'acostumar-se a treballar en equip amb museòlegs i amb altra gent. Moltes vegades no estem acostumats i pensem: ací qui és l'expert i qui ha de fer el que l'altre diu? I no és això, vull dir, el treball en equip vol dir que és

en el conjunt de l'equip d'on han de sorgir les coses, i per tant s'han d'afrontar les tensions i els problemes i anar fins al fons.

Jo crec que hi ha coses que s'estan fent en aquests moments que tenen molt d'interès i que són fruit d'aquestes discussions, moltes vegades prou dures. Però, han sigut equips multidisciplinaris que estan treballant en determinats museus o en determinades institucions, els que estan pensant en aquest tipus de plantejaments museogràfics.

Podria donar un exemple concret d'aquests tipus de museus?

Sí, clar. Jo crec que les noves coses que s'han fet a Londres, tant en el Science Museum com en el Natural History Museum, sobre tot a partir de la inauguració de l'ala pel centenari de Darwin, són un exemple d'això. I també, amb pressupostos molt més baixos i amb llocs no tan absolutament megalòmans com Londres, però en Europa per exemple en el Museu d'Història Natural de Ginebra, en el Museu d'Antropologia de Neuchâtel o en el Museu de Ciències Naturals de Toulouse.

En alguns museus més petits s'han ajuntat equips multidisciplinaris que estan fent propostes noves i que estan renovant molt, i en alguns casos molt bé, aquests tipus de museografia i la relació i reflexió sobre el paper dels professionals en muntar una exposició permanent, a més d'estar en continu contrast crític amb el públic i amb els visitants del museu.

Més enllà de la ingenuïtat potser dels primers anys d'aquests moviments, on el que es pretenia d'una manera molt ingènua era una mena de pedagogia del públic. Jo crec, que des de fa temps els museòlegs han comprés que no es tracta de fer pedagogia amb el públic, sinó de debatre i discutir amb ell. Crec també, que la ciència en això té un atractiu i una capacitat molt gran de crear discussió i debat, que caldria, enlloc de bandejar, afrontar de cara amb el públic.

Finalment, podria explicar una mica en què ha consistit el projecte del museu Martorell?

Bé, de moment això està en la fase pre-projecte, però esperem que tot vaja bé i es pugui muntar. El projecte tractava d'aprofitar que tot l'edifici del museu es quedava buit perquè se'n anava tot a la nova exposició en l'Espai Blau al Triangle del Fòrum i per tant, l'encàrrec era fer o construir una exposició permanent que parlés de la història del museu.

Una secció del museu, que a més tenia l'avantatge que ocupava l'edifici històric que està íntimament lligat al parc de la Ciutadella on està construït. Segons l'encàrrec, aquesta seria la secció on el museu hauria de contar la seva pròpia història. La meua proposta va ser anar més enllà d'això, no tan sols contar la pròpia història del museu utilitzant algunes de les peces de la seva col·lecció, sinó aprofitant això, reflexionar sobre el cas de Barcelona, perquè el que tenim davant és Barcelona.

La idea és utilitzar això com a un punt de reflexió global de com s'ha construït coneixement en allò que en el segle XIX anomenaven ciències naturals, i que podrien ser les disciplines

tradicionals de biologia, botànica, zoologia i geologia en un període que jo considerava suficientment llarg i en el qual el model Barcelona podria funcionar, és a dir des del Renaixement fins a l'actualitat. Però no en un pla exclusiu de construcció de coneixement, sinó posant l'accent en com els públics de les ciències naturals han participat en aquest procés i com han anat canviant les relacions i els propis públics de les ciències naturals. Això permetia entendre quan i per què sorgeix el museu, quin tipus de públics són els públics del museu del segle XIX, però també els públics absents o presents a principis del segle XX i en la segona meitat del segle XX i com supera o tracta de superar aquella enorme crisi en que aquest model de museu entra a partir dels anys quaranta i cinquanta del segle XX.

Aquest era el propòsit, des del Renaixement fins al segle XXI, i després, tractant de plantejar ja com instal·lar la narració, em vaig adonar de que probablement la millor manera era explicar-lo a l'inrevés i anar des del segle XXI cap enrere. Arribar a on fos, però partint del segle XXI, perquè el museu està allà i jo vaig pensar que el visitant entra des del segle XXI, i per tant el més lògic és presentar-li primer el segle XXI i després convidar-lo a que faci aquest recorregut i clar, necessàriament en un determinat moment de la història el museu desapareix, no apareix.

Aquest és un dels problemes de la narrativa històrica, el risc de que com que tots la contem amb consecució de causes i efectes, i amb un recorregut cronològic cap endavant correm el risc de presentar les coses com inevitables. Això que en una narrativa més teleològica de la història ha estat molt present, avui en dia està en crisi, i és bona part de la insatisfacció que el discurs històric dóna ara en el segle XXI. Si el continuem fent com es feia en el segle XIX o XX, per a les nacions que indefectiblement guanyaven, indefectiblement apareixien i triomfaven com Estats, fenòmens que succeïen necessàriament. De vegades aquesta narració a l'inrevés pot ajudar.

La veritat jo espere que això funcione, ara ho hauríem d'acabar d'articular i hauríem d'acabar de mirar sobre tot amb quins materials expliquem aquesta història. Això, com que està una miqueta pendent de que acabin de fixar-se els continguts de l'Espai Blau i quines coses de les col·leccions del museu aniran allà, per pura estratègia de coses materials no podem passar a la següent fase del nostre projecte que és ja una concreció més museogràfica de amb quines coses i amb quins elements anem a contar per poder narrar aquesta història, perquè bona part d'aquests materials estaran exhibits en l'altre espai i per tant no la podem fer servir nosaltres.